

Liturgiændringsforslag fra Lars Ebbensgaard.

INDLEDNING.

Mit forslag går ud på, at bringe Folkekirkens liturgiteologi i overensstemmelse med Folkekirkens teologi i dag. Ultrakort kan mit ændringsforslag udtrykkes med disse to billeder, Folkekirkens liturgi bør omfatte begge fremstillinger.

Gyldne alter i Sahl Kirke. Den korsfæstede på Jorden i centrum omgivet af de syv himle med paradiset uden for fixstjernehimlen. Guds hånd ses og har det hele i tømme.

Bjørn Nørgaards alter i Knebel kirke.

Kristus er himmelfaren og stigen mellem Himmel og Jord er Formet som et DNA-molekyle, der jo indeholder vores evolutionshistorie. Forstudet til den himmelfarne ser man som det første på Museet for religiøs kunst i Lemvig.

Mine forudsætninger:

Jeg er lægmand, kirkegænger, tidligere rektor for Lemvig Gymnasium, er cand. scient. i fysik og matematik og har uddannelse i de eksakte videnskabers historie under professor Olaf Pedersen fra Aarhus Universitet, har deltaget i TFL, Teologi for lægfolk, er tidligere medlem af styrelsen for Grundtvigsk Forum, deltager i Samtaleforum mellem Grundtvigsk Forum, Kirkeligt Centrum, Kirkefondet og Indre Mission, tidligere medlem af bestyrelsen for Folkeuniversitetscenteret Skærum mølle, Vestjyllands Højskole og Bovbjerg Fyr samt er guide på Harboøre Kirkegård. (Når jeg giver hele denne remse er det for at gøre klart, at jeg finder Verden vigtig!)

Liturgiændringsforslag fra Lars Ebbensgaard. Vrist, forårsjævndøgn 2021.

Samtidig med ændringsforslaget ønsker jeg,

- at ritualerne bevares (Tro mod rituallet).
- at højmessens nuværende form og ordo bevares
- at autorisation bevares, så jeg kan genkende "min kirke" over hele landet.

Jeg kender den danske højmesse i mange kirker gennem et langt og spændende liv og er så overvældende glad for den, at jeg ikke har skænket en tanke på at den kunne være bedre. Så sker der det, at biskopperne sætter liturgien til debat, og at min provst beder mig være med til at se på det udsendte materiale.

Vil man ønske at ændre noget i liturgien, så er det nu, og alle kan indsende ønsker, fremgår det. Liturgien skal afspejle teologien, og enhver ændring af den liturgiske form, står der i materialet, ændrer også ved gudstjenestens teologi. Med de øjne har jeg læst materialet.

Under dette arbejde finder jeg ud af, at liturgien ikke er i overensstemmelse med teologien i Den danske Folkekirke i dag.. Den mangler noget vigtigt. Noget bør ændres, og det går op for mig, at en ændring er vigtigt for synet på Folkekirken.

Men det er også tydeligt, at den nuværende liturgi er så smuk og sammenhængende, at en ændring let kommer til at tage magien og skønheden ud af gudstjenesten. At foreslå en ændring forekommer som en halsløs gerning. Som at stille en rusten cykel i paradiset. Alligevel prøver jeg at komme med mit forslag, da jeg finder tanken så rigtig, at den en eller anden gang vil og skal slå igennem, sikkert efter god tids forberedelse.

Som inspiration til mit forslag har jeg brugt:

1. OLAF PEDERSEN, 'NATURERKENDELSE OG THEOLOGI'.1996
2. SØREN ULRICH THOMSEN, 'TRO MOD RITUALET'. 2000
3. INGE LISE PEDERSEN, 'RÅDENE DER FORANDREDE FOLKEKIRKEN.2000
4. Kristoffer Garne, 'Den kristne religion. En vejviser.'

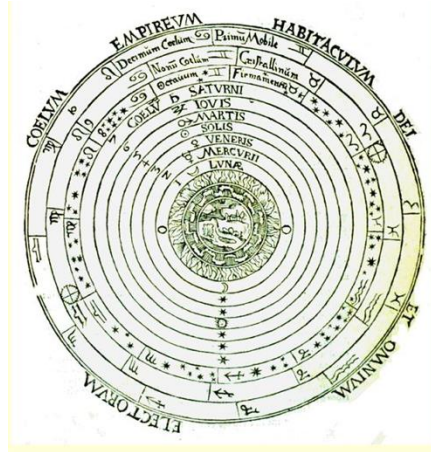
Selv har jeg fundet det interessant at læse Kaj Mogensens forsvar for at H.C. Andersen er kristen i *'Livet – det dejligste eventyr*. H.C. Andersens teologi. Eksistensen 2017. Jeg synes også, at vi kan åbne den kristne kreds.

TRO UDEN TID.

Liturgiændringsforslag fra Lars Ebbensgaard. Vrist, forårsjævndøgn 2021.

Den nuværende liturgis verdensbillede er det naturvidenskabelige verdensbillede, som det så ud på Jesu og Luthers tid. (Ptolemæus).

Det er udtrykt i Sahl Kirkes gyldne alter og mere skematisk her:

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς

Fadervor, du som er i Himlene

Der er to sæt naturlove. Under Månen hersker foranderlighed og søgen mod Jordens (Verdens) centrum. Udenfor hersker uforanderlighed og de naturlige bevægelser er evige og jævne cirkelbevægelser. Yderst er Empireum, Paradiset, COELUM EMPIREUM HABITACULUM DEI. Himlen, himlene og Helvede vidste man, hvor var.

Dyr kan dø, men bjergene, klimaet og arterne er uforanderlige siden skabelsen for 6.000 år siden og indtil Dommedag. **Verden er stabil.** Arterne blev reddet fra syndfloden på Noahs ark, og Gud lovede med regnbuen som symbol ikke at gentage syndfloden. Naturen er således ikke vigtig, men Gud har åbenbaret sig ved inkarnationen gennem sin søn for ca. 2000 år siden. Han er vejen og han er vores frelser. Sola Gratia, sola Fide, sola Scriptura og solus Christus.

Gud elskede menneskene, så han sendte sin søn til Jorden som menneskesøn for at frelse verden - Salvator Mundi - og vi lever med korsets og krybbens gåde. Han blev vor bror og gav os bønner: 'Fadervor, du som er i Himlene ... ske din vilje....'.

Der er i liturgiens verdensbillede en vidunderlig ro, tingene er som de altid har været, og sådan vil det fortsætte. Mennesket kan ikke gribe ind i skaberværket.

2. Kor 12 bekræfter dette billede, en person rykkes til den tredje himmel, vi skal ikke hovmode os, men vide, at Guds nåde er os nok.

Denne åbenbaringsteologi er uundværlig og er grundlaget for de fleste gamle salmer og for hovedparten af kirkekunsten. Denne teologi kalder jeg TRO UDEN TID.

Skønt også denne teologi naturligvis kan og skal udlægges¹, er Gud her akosmisk. Det har ingen mening, at Jorden har været en gloende bold uden liv.

TRO MED TID.

En anden teologi, som ligger Folkekirkens nuværende teologi nærmere, kan kaldes TRO MED TID. Her er verden vigtig, og den er truet. Det har mening at tale om, at ortoceratitterne i Domkirken er 250 mio. år gamle, at arter kan opstå og uddø, at klimaet kan forandres. Kort sagt, at skabelsen er kontinuert jf. Paulus og mange nye salmer og megen ny kirkekunst:

Rom 8,22: "Hele skabningen stønner i fødselsveer indtil i dag".

Denne skabelsesteologi er også uundværlig. Men den er ikke indeholdt i Folkekirkens nuværende liturgis teologi, og det er baggrunden for mit ændringsforslag. Liturgien skal udtrykke Folkekirkens teologi, og de, der mener, at Verden er vigtig og at skabelsen er kontinuert, skal også finde sig hjemme i Folkekirkens liturgi.

Nærmere argumentationer herfor kan læses i Olaf Pedersens bog *Naturerkendelse og Theologi*, Poul Kristensens Forlag 1996, Kap.VIII, *Tidens uafviselighed*. Her kan vi bl. a. læse (p. 400): *I dag er ordet "udvikling" blevet så dagligdags og nedslidt, at vi har vanskeligt ved blot at forestille os en periode for ikke så længe siden, hvor enhver tog det for givet, at universet havde en stabil struktur".* Og Olaf Pedersen konkluderer p. 448: *... at evolutionsdebatten først og fremmest var et vidnesbyrd om, at ikke alt stod vel til i theologien. Theologien var svækket ved allerede fra begyndelsen af debatten at have ignoreret netop de dele af det theologiske arvegods, som kunne have givet diskussionen et mere positivt og frugtbart forløb.*

Denne svækkelse i teologien sidst i 1800-tallet er den danske Folkekirke i dag kommet over. Det bør også ske i liturgiteologien, hvis man som bisperne ønsker overensstemmelse mellem liturgiteologien og Folkekirketeologien.

"Hvor indgroet den statiske opfattelse af universet var, fremgår af, at der skulle gå hundrede år, før Teilhard de Jardin som den første begyndte at overveje evolutionens teologiske implikationer". (Olaf Pedersen).

At TRO MED TID ikke er med i liturgien, betyder ikke at den er fremmed for kirken. Alle danske præster, jeg kender anerkender tanken om evolution (vist nok!?!). I de nye salmer vrirler det med henvisninger til det nye verdensbillede.

I Folkekirken er der højt til loftet. Men der er behov for et større vindue til virkeligheden, til skaberværket, som vi kender det i dag, og som er både underligt og forunderligt. Det nye verdensbillede om 'Guds fingres værk' bør ikke være fremmed for Folkekirken.

¹ I 1851 bad H.C. Ørsted teologerne om at tolke teksten, hvis der, hvad han ikke troede, skulle vise sig uoverensstemmelser mellem Bibelen og naturvidenskaberne.

Liturgiændringsforslag fra Lars Ebbensgaard. Vrist, forårsjævndøgn 2021.

Det moderne verdensbillede er meget, meget smukt. Den kristne mystik og det kristne grundlag tager ikke skade af virkelighedens mystik. Tvært i mod.

Det moderne verdensbillede er gennem kvantemekanikken ikke deterministisk. **Vi har ikke har en fri vilje, men må leve som om vi har det².** Det svarer til Luthersk teologi og er smukt udtrykt i Lars Busk Sørensens salme 'Menneske din egen mangt': *Livets Gud har dine hænder, derfor er det dig, han sender.*

Der er stor forskel på TRO UDEN TID og TRO MED TID, skønt de udspringer af samme kristendom. I begge tilfælde går det som Gud vil. Vi har ingen fri vilje, men må leve som om vi har det. Her er overensstemmelse mellem kristendom og den moderne fysik.

Med TRO MED TID har vi ansvar for, at vi alle og vore efterkommere kan leve et værdigt liv.

En kristen bør kunne forklare sig - og samtidig vide at der er noget, der er uforklarligt. Den form for modstrid er klassisk i kristendommen og gælder også i fysikkens komplementaritetsteori. Kristendommen skal være ansvarlig og have en konstruktiv og god betydning i samfundet, hvad jeg mener er en følger af evangeliet.

Mit ændringsforslag mener jeg falder i tråd med både Søren Ulrich Thomsens ønske om "Tro mod ritualet" og støtter Inge Lise Pedersens to følgende sætninger i bogen "Rådene der forandrede folkekirken":

"Det vidtrækkende lokale selvstyre er kun et gode for folkekirken hvis det forbindes med en ansvarlighed der rækker ud over sognet. Bør den også række ud over det kirkelige?"

"Vi har i lang tid været så bange for at være politiske, at vi er ganske uvante med at komme med en kristen kommentar til et samfundsspørgsmål".

Hermed har jeg givet mit bidrag til den debat om Folkekirkens liturgi, som biskopperne har givet anledning til. Det har været en fryd at dukke ned i kristendommens vidunderlige dybder.

Lad os få TRO MED TID med i Folkekirkens liturgi.

BÅDE – OG.

Liturgien skal altså både omfatte TRO UDEN TID og TRO MED TID.

² Dette udsagn er udformet i forbindelse med foredrag af Holger Bech Nielsen på Folkeuniversitetscenteret Skærum Mølle

Det vil kræve, at vi til gudstjenesterne også skal høre nogle tekster fra vores egen tid.

Men det skulle da også bare mangle.

FOLKEKIRKEN OG FOLKEOPLYSNING.

Det må nemlig ikke glemmes, at Folkekirken altid har været en meget væsentlig kilde til Folkeoplysning, hvad man jo også mærker i dag i både gudstjenesterne, hvor vi hører, at der er mere end den fysiske verden, vi får plads til vores evighedslængsel og hører, at der er ånd, hvad dagligdagen og undervisningssystemet synes tømt for. Hertil kommer det store folkelige arbejde i alle sognegårdene. Folkekirken er en kilde til Folkeoplysning på linje med Folkeskolen, Folkehøjskolerne, Folkebibliotekerne og Folkeuniversitetet. Det er der stadig behov for også efter adskillelsen af kirke og skole. Behovet er endog større nu.

Som et interessant eksempel er Harboøre Missionshus' formål ændret fra at være et hus for alle kristne til et kristent hus for alle. Herfra holdes mange folkelige foredrag.

TRO UDEN TID herskede i Folkekirken for bare 120 år siden. Flere præster med oplysningstanker blev afskediget, en digter som Thøger Larsen kunne ikke være en del af Folkekirken, hvad han fint ville kunne være i dag. Lektor Marie Vejrup Nielsen, Aarhus Universitet, fortalte da også i sit indlæg på liturgimødet, *Samtidsreligion og nye gudstjenesteformer*, "at hvis en kirkegænger dengang skulle deltage i en meditationsgudstjeneste i dag, ville vedkommende ikke tro, at det drejede sig om samme konfession".

Denne udvikling finder jeg rigtig, og her bør liturgien følge med, dersom den, som bisperne ønsker det, skal udtrykke Folkekirkens teologi i dag og rumme vor tids verdensbillede.

Som nævnt er dette krav om at omslutte TRO MED TID opfyldt hos stort set alle teologer i Danmark i dag og i de nye salmer. Som Lars Busk Sørensen skriver i *12 nye salmer*, Dansk Sang 2021: *Vi skal begynde at tænke og opføre os som Guds voksne børn, der modtager livet af hans hånd som gave og som opgave. Og efter salmen Her står jeg med min verdensgåde: "Som det gudskabte menneske, jeg er, vil jeg altid tænke og fantasere ud over mine fysiske grænser, og mine længsler altid række ud over min egen virkelighed, ud mod uendelighed, mod det evige, som jeg her kalder "solnedgangens nåde"".*

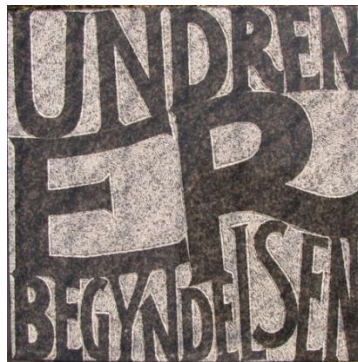
Det hvirvler i de nye salmer og teologiske skrivelser med gener, kloder, stjerner og galakser, og det moderne verdensbillede er ikke fremmed. Mange fysikere er blevet eternalister. "For dem af os, der tror på fysikken, er skellet mellem fortid, nutid og fremtid kun en stædig vedholdende illusion", sagde Einstein, som også fastslog, at imagination og fantasi, er vigtigere end viden.

I moderne naturvidenskab vokser gåderne med viden. Eller som kunstneren Laila Westergaard har hugget ud i sten:

Liturgiændringsforslag fra Lars Ebbensgaard. Vrist, forårsjævndøgn 2021.

”Even vacuum is complicated”, der lidt finurligt kan oversættes til: ” ’Intet’ er kompliceret!”. Under en tiendedel af stoffet i universet er som det stof, vi kender. Resten er ukendt og kaldes mørkt. Vores uvidenhed er umådelig og smuk. Her gælder, at **kun vores undren er nødvendig**. Den moderne kosmologis skønhed og storhed er ikke fremmed for kristendommen. Som Laila Westergaard har hugget ud i sten:

Og interessant nok stemmer Dantes beskrivelse af Gud: ”Gud er en kugle, den har centrum overalt, og den har ingen periferi” fint overens med Einsteins beskrivelse af universet³.

Her kan jeg slutte denne beskrivelse af TRO MED TID af med følgende citat af Jakob Wolf fra bogen *Jorden brænder* i kapitlet *Et religiøst perspektiv på klimaforandringerne*:

”Religionernes væsentlige indhold kan og skal i dag formuleres på det moderne, demokratiske samfunds betingelser”.

Også i kristendommen er verden vigtig.

³ En god fremstilling af det moderne verdensbillede findes i Carlo Rovelle: *Tidens udvikling* og i Jørgensen, Lyngbye, Bohr og Andersen, *Fysikkens Filosofi, Fra Demokrit til Holger Bech Nielsen*, Informations Forlag 2016. Se især afdeling 59 af Uffe Gråe Jørgensen, *VISIONER OG VIDEN - OM VAND DERUDE*. Forstår vi nu det hele’.

Liturgiændringsforslag fra Lars Ebbensgaard. Vrist, forårsjævnøgn 2021.

Ud over hos Olaf Pedersen, kan man læse om TRO MED TID i N.H. Gregersens arbejder om evolution og skabelse og i hans bog *Den generøse ortodoksi, Anis 2015*, samt i Ole Jensens forfatterskab, eksempelvis *På kant med klodens klima*.

Smukt, dybt og skarpt er tanken udviklet af teologen Gerd Theissen i *TRO OG TANKE. En poetisk-kritisk katekismus, ALFA 2015*, hvor han skriver

*Reduktion af selektionstrykket
er det første trin mod Guds rige.
Ved dets grænse står som indgangsbetingelse
kærlighedens imperativ
som modsigelse af
den naturlige selektion
og det sociale moralske pres.
.....
Om forholdet mellem religionerne
gælder den visdom, som er til stede i dem alle:
Kun ved samarbejde lykkes livet.*

Jeg mener i det foregående at have vist, at der er mangler i liturgien, dersom man med bisperne forlanger, at liturgien skal udtrykke Folkekirkens teologi.

En mulig løsning:

Skal mit forslag sammen med mine ønsker om at poesien og det skønne ikke går tabt opfyldes, vil det kræve kløgt, ynde og tid. Som eksempel på en mulig løsning er bearbejdning af ud- og indgangsbønnerne, kollekterne og man kunne lade halvdelen af GT-teksterne udgå. Det vil give plads til ca. 25 nye tekster per år i de to år.

Disse tekster kunne så være bibeltekster, der giver plads til TRO MED TID som f. eks. det anførte Pauluscitat samt egnede tekster af kirkefædrene sammen med tekster af nyere teologer som f. eks. Teilhard de Jardin, N.H. Gregersen, Gerd Theissen, Ole Jensen, Jakob Wolf, K.E. Løgstrup og mange andre.

Også forfattere kunne tages med som f. eks. Thøger Larsen, Jeppe Aakjær, H.C. Andersen og Inger Christensen med mange flere.

Det kræver godt og grundigt forarbejde, men med de mange dygtige teologer, vi har, er det en mulig og fin opgave, som jeg finder nødvendig.

Liturgiændringsforslag fra Lars Ebbensgaard. Vrist, forårsjævnøgn 2021.

Jeg beklager eventuelle misforståelser fra min side, men alt i alt håber jeg forståeligt at have udtrykt mine ønsker til ændret liturgi, som vi blev opfordret til at sende ind.

Ultrakort kan mit forslag endelig udtrykkes ved ønsket om at præsteløftets udtryk

rent og purt

bliver forstået som

stadig rent og purt.

Lars Ebbensgaard.